

Probeer het eens met een nestkastje

Door Ko Zweeres

We mogen gerust aannemen, dat in volkomen aan de natuur overgelaten bossen minder vogels broeden, dan in bossen, waar de mens de vogels een beetje aanmoedigt. Natuurlijk zullen er in zo'n natuurlijk bos allerlei bomen staan met gaten erin, die ontstonden doordat zwammen zich in een verwonding nestelden en zich een weg naar het hart van de stam baanden. Daar zullen allerlei holenbroeders graag gebruik van maken. Maar proeven, die Behr tussen 1920 en 1930 in Duitsland nam toonden aan, dat dergelijke natuurlijke holten niet eens zo erg in trek zijn bij de vogels. In een bos, waar hij 258 houten nestkasten ophing, bleek daarvan 99,2 pct door vogels betrokken te worden. Van de 18 natuurlijke holen in dat bos kreeg slechts 22,2 pct een bewoner!

Nu was dat een bos, dat niet volkomen aan de natuur werd overgelaten, doch waarin geregeld werd gekapt, waarbij vooral bomen met gaten er in worden opgeruimd. Maar ook in een volkomen natuurlijk bos valt het aantal holten, dat geschikt is om er in te broeden, erg tegen. Het aantal nestkastjes daarentegen, kan vrijwel onbeperkt worden opgevoerd. De in het vorige nummer vermelde proeven van Pfeifer en Keil (blz. 79) vermelden zelfs het gebruik van een aantal kastjes van ruim 42 per ha, hoewel we in Nederland tot nu toe het ophangen van 5—6 nestkasten per ha hebben aanbevolen. Pfeifer deelde mij mee, dat er in een bos naar zijn mening pas voldoende nestkasten hangen, als gemiddeld 50 pct per seizoen in gebruik wordt genomen. Dat komt, in gemengde bossen, neer op een aantal van 40—50 nestkasten per ha, waarvan ongeveer 90 pct mezenkasten moeten zijn.

Hieraan moet onmiddellijk worden toegevoegd, dat het allermindst de bedoeling is, uitgestrekte bossen geheel met dergelijke aantallen nestkasten vol te hangen. Pfeifer en Keil hebben het begrip „Schwerpunktvogelschutz” ingevoerd, dat er op neerkomt, dat op elke ongeveer 10 ha bos een oppervlakte van 1—2 ha wordt volgehangen met 50—100 nest-

kasten, waarvan de bewoners in een wijde straal om hun broedgebied het voedsel zullen gaan halen.

De meeste lezers zullen zich overigens afvragen, welke mogelijkheden hun eigen tuin (tje) biedt. Dit nu, hangt volkomen af van omstandigheden, die van geval tot geval zullen wisselen. Ligt die tuin in een huizenblok in de stad, waar in de tuinen voldoende bomen en struiken staan en waar weinig katten worden gehouden, dan zullen die mogelijkheden vrij groot zijn. Wonen we buiten, dan zijn ze misschien nóg groter, afhankelijk van de in de omgeving beschikbare voedselvoorraden. Algemene regels zijn hiervoor moeilijk te geven. Het best kan men beginnen, met zelf één of meer nestkastjes op te hangen. Blijkt dat deze bewoners krijgen, dan kan men geleidelijk het aantal gaan opvoeren, daarbij b.v. rekening houdende met de uitspraak van Pfeifer dat er pas genoeg zijn, als 50 pct bewoond wordt. De leegstaande nestkastjes kunnen daarbij nog zeer nuttig zijn, doordat zij buiten het broedseizoen als slaapgelegenheid dienst doen. Vooral *koolmezen* komen graag in nestkastjes slapen.

In elk geval is het zeker de moeite waard, in een tuin eens twee of drie nestkastjes op te hangen. Voor de plaats daarvan zijn alweer heel moeilijk algemene regels te geven. Gebleken is, dat nestkastjes die op ongeveer ooghoogte hangen, bij voorkeur betrokken worden, terwijl zij gesleep met ladders of trappen voor controle en reiniging overbodig maken. Overigens is dit alleen te verwezenlijken in volkomen afgesloten tuinen, waar geen kwajongens komen. Katten kunnen we uit de bomen weren, door een stuk prikkeldraad drie of vier slagen losjes om de stam te wikkelen!

Kies voorts een zodanige plaats, dat de hete middagzon niet pal op het kastje schijnt, want dat zou tot oververhitting en daardoor sterfte onder de jongen kunnen leiden. Een vlieggat, dat pal op het zuidwesten ligt, zal bij harde wind misschien toch nog inregenen. Kies (rekening houdende met deze factoren) zo mogelijk een plaats, die uit de huiskamer

huifmees

te zien is. Het is erg aardig, de bewoners onopgemerkt gade te kunnen slaan.

Het is niet zo heel moeilijk, zelf een nestkastje te vervaardigen, als we rekening houden met de voornaamste eisen, waaraan een dergelijke kunstmatige broedholte moet voldoen: weerbestendigheid, duurzaamheid, geschiktheid voor de vogelsoort, die we verwachten, gemakkelijk te open voor controle en reiniging en tenslotte beveiliging tegen roofgedierte.

Weerbestendigheid en duurzaamheid zijn afhankelijk van de constructie en van het hout, dat we kiezen. Uitgewerkt vurenhout, zonder kwasten die eruit kunnen vallen en tenminste driekwart duim dik, is voldoende. Een laag verf of carbolineum in een rustige kleur groen of bruin verhoogt de duurzaamheid, terwijl asfaltpapier of dakleer op het dak onmisbaar is.

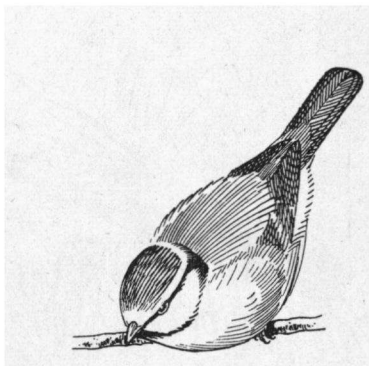
De geschiktheid voor de te verwachten vogelsoorten heeft vooral betrekking op de doorsnee van het vlieggat. Voor de z.g. mezenkast bedraagt deze 32—34 mm, terwijl de bodemoppervlakte dan ongeveer 12 x 12 cm moet bedragen. In deze kastjes kunnen we verwachten: *kool-, pimpel-, glanskop-, kuif- en zwarte mees*, *gekraagde roodstaart*, *bonte vliegenvanger*, *boomklever*, *draaihals* en soms ook *boomkruiper* en *kleine bonte specht*. Maar ook *ringmus* en *huismus*, waarvan vooral de laatste beslist geen aanmoediging behoeft.

Daarom wordt deze zelfde nestkast vaak opgehangen met een vlieggat, waarvan de doorsnee slechts 26—27 mm bedraagt. Daar blijft de *huismus* beslist uit, maar ook de meeste andere hiervoor

genoemde soorten voelen er weinig voor, een dergelijk nestkastje te betrekken. Slechts *pimpel-, glanskop-, kuif- en zwarte mees* zullen het zonder bezwaar accepteren. Bij 28—29 mm waagt ook de *koolmees* zich wel in het nestkastje, maar dan krijgen slanke *huismussen* ook alweer een kans. Het beste experimenteert men op dit gebied zelf eens wat, waarbij het raadzaam is, met een kleine doorsnee te beginnen en zo nodig met een vijl het vlieggat voorzichtig wat te verruimen.

Draaihals en *gekraagde roodstaart* hebben graag een groot vlieggat van 46—50 mm. (Bodem 15 x 15 cm.). Daar kan echter ook de *spreeuw* royaal in en gezien de klachten die vooral uit tuinbouwkringen komen, over de schade van de *spreeuw*, is het niet raadzaam, deze soort extra nestgelegenheid te bieden. Nu beginnen de *spreeuwen* meestal in maart al te nestelen, en *gekraagde roodstaart* en *draaihals* (een zo langzamerhand erg zeldzaam geworden vogelsoort) arriveren pas in de tweede helft van april. Wie deze twee tot broeden wil verlokken, zou dus kasten met een vlieggat van 46—50 mm kunnen ophangen, doch het vlieggat tot ongeveer half april met een kurk kunnen afsluiten. Komt er daarna toch nog een *spreeuw* opdagen, dan kan de kurk tijdelijk weer worden aangebracht.

Nestkasten met een vlieggat van 60—70 mm (bodem 20 x 20 cm) zijn geschikt voor *steenuiltje*, *hop*, *bonte en groene specht*, hoewel voor de spechten een extra dikke bodem (5—10 cm), waar met de beitel een nestkuiltje in wordt gestoken, aanbeveling verdient.

pimpelmees

Voor de *holenduif* is een vlieggat van 85—120 mm gewenst (bodem 25 x 25 cm). We kunnen dan ook zelfs de *bosuil* en de *zwarte specht* verwachten, maar ook het *kauwtje*, dat we beslist moeten verjagen, om te voorkomen, dat we de groot te brengen jongen straks zullen moeten doden (zie Het Vogeljaar, blz. 70/71).

Tenslotte zijn er nestkastjes met een bodemoppervlakte van ongeveer 12 x 12 cm, waar slechts een halve voorwand in zit (tot ongeveer de halve hoogte) en die ongeveer kubusvormig kunnen zijn, met een dak, dat verder naar voren steekt (10—15 cm), dan dat van de kastjes met een rond vlieggat. Deze halfopen kastjes zijn vooral bestemd voor de *grauwe vliegenvangers*, die er echter lang niet altijd in willen komen. De *witte kwikstaart* en, waar deze voorkomt, de *zwarte roodstaart*, willen er ook wel gebruik van maken.

Nestkasten voor *torenavalken*, waarmee men in Zwitserland zoveel succes heeft, zijn uitvoerig beschreven op blz. 1/2 van deze jaargang.

De vierde eis, die we aan de nestkasten moeten stellen: gemakkelijk te openen voor controle en reiniging is nog niet afdoende opgelost. Persoonlijk voel ik nog het meest voor de losse deksels, die de Plantenziektenkundigen Dienst aanbeveelt. De knutselaar kan dan een scharnier aan de ene en een windhaakje aan de andere kant bevestigen. Losse voor- of zijwanden maken controle van kastjes, waarin zich een broedsel met vrij grote jongen bevindt tot een voor deze jongen zeer hachelijk experiment.

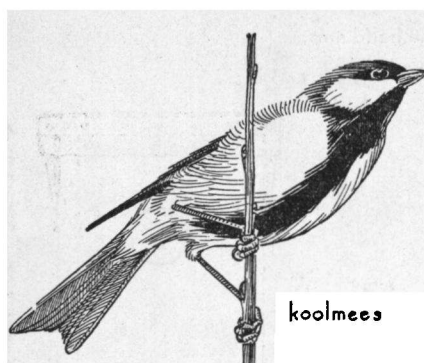
In geen geval mag de *neklap* van de dakbedekking worden vergeten, omdat juist de onvermijdelijke kier tussen deksel en achterwand een zeer kwetsbare plek vormt voor het binnendringen van langs de boomstam afstromend of -druipend water.

Het door de P.D. aanbevolen model nestkastje heeft ook een losse bodem, met een vernuftig bedachte sluiting, die echter in de praktijk al spoedig het gebruik van een tangetje vergt. Natuurlijk maakt een losse bodem een gemakkelijker reiniging mogelijk. In de praktijk is het heel gemakkelijk, nadat de jongen zijn uitgevlogen, het hele nestje van boven af uit het nestkastje te nemen, waarna dit schoon achterblijft. Reden waarom we aan een vaste bodem, die niet zoek kan raken, de voorkeur geven. Wel dient deze *tussen* de zij-, voor- en achterwanden te worden opgesloten, zodat de naden aan de onderkant komen, waardoor geen water kan binnendringen.

Beveiliging tegen roofgedierte kwam al even ter sprake, toen ik adviseerde een stuk prikkeldraad losjes om de stam te wikkelen tegen katten. In een omgeving met veel *spechten* verdient het voorts aanbeveling, tegen de voorwand een stuk zink te bevestigen, waarin het vlieggat is uitgespaard. *Spechten* hebben nogal eens de gewoonte de voorwand van onbeschermd nestkastjes

HOP
(Cliché
Algemeen
Handelsblad)

stuk te hakken, wat met zink kan worden verhinderd.

Natuurlijk behoeft de bodem niet precies vierkant te zijn. Het is geen bezwaar een handelsmaat hout te gebruiken (ongegroefd), waardoor als gevolg van de dikte van het hout een rechthoekige bodem ontstaat. Laat wel het deksel opzij $1\frac{1}{2}$ —2 cm en aan de voorzijde 3—5 cm oversteken. De afstand tussen onderzijde vlieggat en bodem moet (binnenwerks) tenminste 17 cm bedragen, liefst nog wat meer. (Een mooi rond vlieggat kunnen we met een figuurzaag uitzagen). Bij de mezenkast komen we dan tot een lengte van ongeveer 30 cm buitenwerks. De kasten met groter vlieggat worden naar verhouding ook groter gemaakt.

Kies voor de ophanglat liefst eikenhout of een andere harde houtsoort. Vergeet in geen geval, van deze lat een plakje af te zagen, waarin de neklap past. Als de bomen, waaraan de kastjes worden opgehangen, later zullen worden verzaagd, is het beter hardhouten pennen te gebruiken voor de bevestiging, dan draadnagels. Voor het overige spreken de hierbij afgedrukte werktekeningen een duidelijke taal. Ze geven zo weinig mogelijk maten, opdat ieder die aan het beschikbare materiaal kan aanpassen, met inachtneming van de hierboven gegeven aanwijzingen.

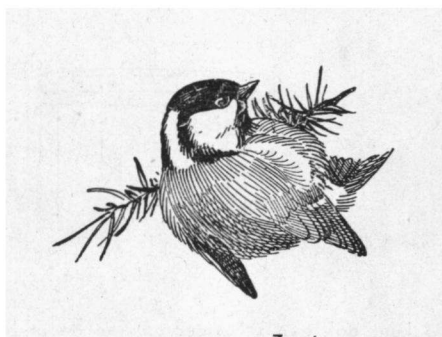
Voor ervaringen, opgedaan met deze nestkastjes, houden we ons altijd erg aanbevolen. In een volgend nummer hopen we een aantal maatregelen aan te bevelen, die ook andere vogelsoorten dan hollenbroeders ertoe kunnen bewegen, zich in onze tuinen te vestigen.

Het is raadzaam, nestkastjes zo tijdig mogelijk op te hangen. In elk geval vóór

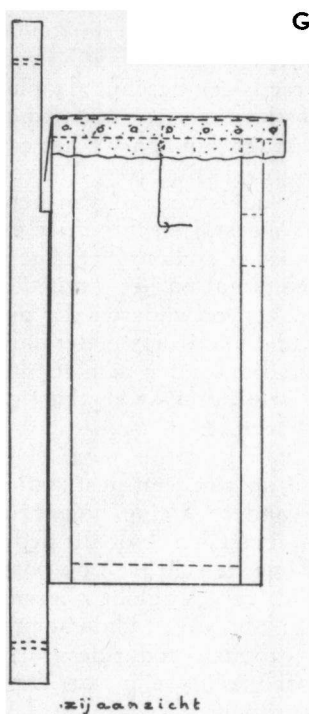
half maart, maar als het kan nog volgende week. Dan hebben de koolmezen, als het straks wellicht gaat vriezen, in elk geval reeds een beschut slaaphoekje. Als een nestkastje een seizoen lang geen bewoners krijgt, kunnen we het eens op een andere plaats proberen. De voor- of afkeer der vogels voor of van bepaalde situaties is meestal slechts door experimenteren vast te stellen. Het is gewenst, oud nestmateriaal na het uitvliegen van elk broedsel te verwijderen. Er ontwikkelen zich in dit oude nestmateriaal gauw parasieten, die zouden maken dat een overigens heel geschikt nestkastje geen bewoners meer krijgt.

Tenslotte kan men, als men tegen het zelf maken op ziet, een nestkastje voor mezen en andere kleine hollenbroeders voor f 3.— bestellen door dit bedrag te storten of over te schrijven op postrekening 29 213 van Vogelbescherming te Amsterdam. Het wordt U dan ongefrankeerd toegezonden, zodat de vrachtkosten, die afhankelijk zijn van voor een leek onbegrijpelijke regels en f 1,50—f 2,50 bedragen, aan de besteller moeten worden voldaan. Voor grotere aantallen kastjes zijn de vrachtkosten per kastje omgerekend aanzienlijk lager, zodat het voordelig is bestellingen te combineren. Deze nestkastjes worden afgeleverd met een vlieggat van 28 mm, dat dus naar behoefte en omstandigheden wat kan worden vergroot.

Maar natuurlijk geeft het veel meer voldoening, als een vogelgezinnetje opgroeit in een nestkastje, dat we zelf in elkaar hebben gezet van wat plankjes, die toch nog op zolder of in de schuur stonden!

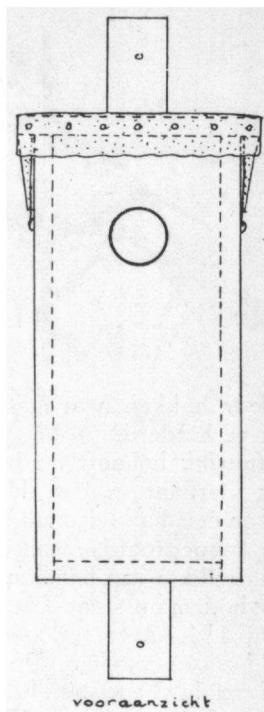

Ophanglat 40 cm lang, 5 cm breed en pl.m. 3 cm dik

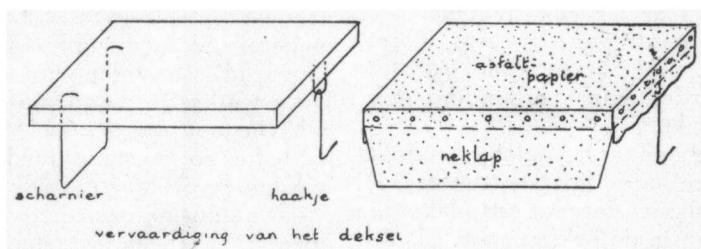

Gebruik op z'n minst halfdiems,
liefst duimshout

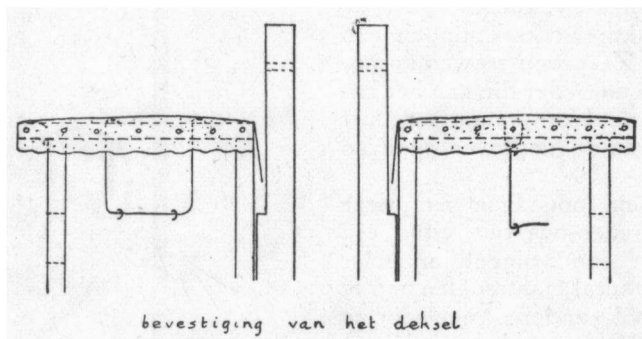
Het vlieggat heeft een middellijn van 28-32 mm

Voor-, achter- en 2 zijwanden leder 28 x 12 cm

Buig scharnier en haakje van stevig ijzerdraad

U kunt ook een scharnier en aan de andere kant een zgn. windhaakje met schroefoog voor de sluiting gebruiken. Eerst de achterwand op de ophanglat schroeven of spijkeren. De bodem moet tussen de wanden passen. Het dekse steekt iets vooruit.